

JEZUS CHRISTUS,

OF:

Lotgevallen en Lessen

VAN DEN

ZALIGMAKER DER MENSCHHEID,

NAAR TIJDORDE

UIT DE EIGENE WOORDEN DER EVANGELIEN

TE ZAMENGESTELD,

en met

VERKLARENDE EN LEERZAME AANMERKINGEN VOORZIEN.

DOOR

Dr. J. E. FEISSER,

Pred. te Winschoten.

Te GRONINGEN, bij
W. VAN BOEKEREN.
1832.

*Voorloopige aanmerkingen over het
geen, vóór de komst van Jezus,
door God ten behoeve der menschen
gedaan was; en over den toestand
waarin zij zich niettegenstaande
dat alles, ten tijde der verschijning
van onzen Heiland, bevonden.*

Om op het regte standpunt geplaatst te worden, van waar wij het Evangelie des Nieuwen Testaments goed kunnen beschouwen; is het noodig dat wij vooraf eenen blik terugwerpen op de vroegere middelen, welke de Allerhoogste, tot geluk der stervelingen verordend heeft. Als men zich de wereld als een *kind*, en den Hoer des hemels en der aarde als den *wijzen Opvoeder* van dat kind voorstelt, dan heeft men het beste oogpunt gevonden, waarnit men de gebeurtenissen, welke hier beneden plaats grepen, van af de tijden der grijze oudheid tot op de geboorte van Jezus, en zelfs tot op onze dagen het best kan beschouwen.

Nadat de eerste redelijke schepselen, door God tot bewoners dezer aarde geschapen, gezondigd hadden, is de neiging tot het kwaad, en het kwaad zelve niet van hier beneden verdwenen.

Dit treurig verschijnsel was wel bij *dezen* meer zichtbaar dan bij *genen*; De eene eeuw was wel overvloediger in het dragen van die wrange vruchten dan de *andere*; doch is het altijd zóó gebleven, dat er geen tijd of mensch bestaan heeft, waarvan men naar waarheid konde getuigen: *In dezen was geen onregt* — Hem uitgezonderd, die het afschijnsel was van Gods heerlijkheid.

Daar het echter ontwijfelbaar is, dat zulk eene menschheid, die verkeerd is in wil, en verdonkerd in verstand, onmogelijk gelukkig konde zijn, zoo volgt hieruit dat die schepselen, welke met wijsheid in het hoofd, en godsvrucht in het hart, hier eenen Hemel hadden kunnen vinden, *zonder* deze kostbare bezittingen, van elk waarachtig en duurzaam genoegen verstoken moesten blijven.

De Hemelsche Vader echter, die de Liefde is, konde zijn kind niet zoo ongelukkig aanschouwen, en daarom behaagde het zijner ondoorgrondelijke wijsheid, middelen daar te stellen; door welker gebruik de wereld zich tot beteren toestand zoude kunnen verheffen.*)

*) Ik bepaal mij hier alleen bij het joodsche volk, dewijl ik bij vele mijner lezeren geene genoegzame kennis aan de geschiedenis van andere volken mag veronderstellen, en mijn bestek mij niet toelaat om

Onder deze middelen kan men als de *voornaamste* noemen: de besturing van lotgevallen, treffende Natuurtooneelen, droomen, verschijningen van hoogere geesten, en vooral enkele brave mannen, door Gods bijzondere beschikking, met hoogere wijsheid toegerust.

Nog bestaan, ten bewijze van dit gezegde, de namen Henoch, Noach, Abraham; Mozes, Jozua, Jeremia, Jezaja, Daniël, en andere Profeten; — de namen van David, Salomo, Hiskia en sommige andere godvreezende Koningen, die alle op deze of gene wijze zuivere kennis hebben bevorderd.

Letten wij nu op de zich meer en meer ontwikkelende wijsheid onder de volken, of met andere woorden: op den langzaam vooruitschrijdenden gang der goddelijke opvoeding van het menschelijk geslacht, dan valt ons terstond in het oog, dat alles ten allen tijde naar de vatbaarheid der eeuwen geschikt is geweest, dat het, van kleine beginselen uitgaande, tot hooger trap is opgevoerd.

Evenwel ging met de steeds helderder wordende stralen des Hemelschen lichts (helaas!) niet altijd gepaard de toeneming van ware veredeling onder de menschenkinderen, daar de Gever van alle wijsheid meestal met *goddeloosheid* in plaats van *godzaligheid* vergolden werd. Zoo was het, als ik mij van die uitdrukking bedienen mag, van lieverlede met de mensch-

de stelling, op alle Natien toegepast, met duidelijke overzigten te staven.

heid teruggegaan; en eindelijk zoo ver teruggegaan, als wij het uit eenen blik op den toestand, waarin zij ten tijde der openbaring van Gods Zoon, verzonken was, duidelijk ontwaren.

Dwaling, ongeloof, bijgeloof, ligtzinnigheid, dweeperij — kortom! alles wat slecht is, alles wat rampzalig maakt, heerschte in die dagen onder de menschkinderen, zoo als de behandeling, welke men den onschuldigen Heiland konde aandoen, en de uitspraak van Paulus (Rom. 1: 24 - 32) onwedersprekelijk bewijst.

Het spreekt van zelf, dat niet *alle* zoo bedorven en goddeloos waren. Als wij dit wilden beweren, dan zouden immers een Simeon, een Zacharias, een Joseph, eene Elizabeth, en eene Maria tegen ons optreden. Wij hebben, met ons gezegde, dus enkel het oog op den grooten hoop der Natie gevestigd; en dat wij dan *waarheid* gesproken hebben, zal ons de geschiedenis van Hem, dien wij als onzen Heiland vereeren, maar al te klaar doen erkennen. —

In dezen tijd was het, dat het onzen grooten en weldadigen God behaagde om den laatsten der Profeten, Zijnen geliefden Zoon, van den Hemel te doen nederdalen, opdat Hij de verloren geraakte wijsheid, van boven terug brengen, vermeederen, en onder de afgedwaalden uit *Israël* in de eerste plaats zoude verspreiden.

Zijn woord was volmaakt; dat is: Uit hetgeen Hij leerde, konde het kind van Adam

zoo veel opzamelen, dat het door hetzelfde te gelooven en te betrachten, zoo gelukkig hier beneden konde worden, als men zijn kant op dit verblijf van wisselvalligheid en beproeving.

Echter strekte zich de bedoeling van Jehovah *verder uit*, dan op Abraham's kroost, en de toenmalige tijden. Hij wilde de *menschheid*, waar en wanneer zij ook zijn mogt, door dien Jezus zaligen.

Tot die zaligheid nu, leidt slechts één weg voor allen, en dezen weg verkondigde Jezus Christus, zoodat elk die *zijne* prediking kent, alle de waarheden kent, die tot den vrede der zielen vereischt worden.

Hetzelfde wat de Heer echter geweest is voor zijne tijdgenooten, voor eenen Petrus, Joannes, Lazarus en anderen, dat kan Hij ook voor *ons* zijn, indien wij hem slechts zoo aannemen en navolgen als Hij door de genoemde personen geëerd en gevolgd is, voor omtrent 18 eeuwen.

Jezus Christus was, en blijft alzoo tot in eeuwigheid *de weg, de waarheid, en het leven*, zonder Hem zoude niemand in God eenen barmhartigen *Vader* hebben durven aanschouwen.

Hoe belangrijk is het dus voor allen, die naar heil en ruste zoeken, om Hem in alle zijne liefde, wijsheid, en grootheid te leeren kennen. Langs dit pad vermog hij tot het onwrikbaarst geloof, en tot de zuiverste heiligheid te geraken. Jezus is allen alles in allen! Elk dus, wien

het om zulke goederen te doen is, die kome en zie! Hij hoore of leze, wat door den volmaakten Heiland, tot verlossing van zondaren, gedaan is.

Ik kan niet eindigen, vóór ik nog dit gezegd heb. Die Zaligmaker was Gods Zoon, stond tot den Eeuwigen in de naauwste betrekking, was Hem allerdiarbaarst. En dezen Zoon, dezen teeder-geliefden liet God de Heerlijkheid verlaten, welke Hij vóór de grondlegging der wereld genoten had; en dezen zoon gaf God voor ons over aan knechts-gestalte, en zondaars-lijden; en dezen zoon liet God den smartelijksten en smadelijksten dood voor ons sterven.

Hoe ondankbaar dan van onzentwege, zoo wij dat kostbare middel tot onze verlossing vermaden! Hoe gevaarlijk voor ons, zoo wij op die zaligheid geen acht geven!

Welaan dan Lezer of Lezeres! wie gij ook zijn moogt, onderzoek deze bladen met eerbied, belangstelling en dankbare vreugde, want zij zijn uit het boek ontleend, dat tot ons eeuwig welzijn geschreven en bewaard is. Zij kunnen ons reeds in dit leven met hoogere blijdschap vervullen, dan de blijdschap van deze aarde. Zij leggen den grond vóór eindelooze vreugde!

De Vader heeft den Zoon lief, en heeft alle dingen in zijne hand gegeven. Al wie dus in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft over hem.⁵⁸⁾

[Kort na deze getuigenis is de Dooper gevangen genomen.]

5°. *Jezus gaat uit Judea naar Galilea door de landstreek der Samaritanen. Hij geeft in dit gewest aan velen allerbelangrijkst onderwijs.*

Toen de Heer nu vernam dat de Phariseën gehoord hadden, dat Hij meer discipelen maakte en doopte, dan Joannes, (hoewel Jezus zelf niet doopte, maar zulks door zijne leerlingen doen liet) zoo verliet Hij *Judea*, en ging wederom naar *Galilea*. †)

Daar Hij op de reis door het land der Samaritanen gaan moest, zoo kwam Hij tot eene

58). *De toorn Gods. God kan niet toornig worden, want indien zulks geschieden konde, dan ware God veranderlijk, en niet zalig. De Dooper gebruikt deze menschelijke voorstelling, omdat menschen, op geene andere, dan op menschelijke wijze over God kunnen denken. Waarlijk! men mag in het algemeen wel zeggen: dat de mensch zich zijnen God naar zijn eigen beeld, en naar zijne eigenegelijkenis voorstelt. De driftige en gestrengte schetst zich den Heer als toornig en gestreng; — De zachtmoedig-liefderijke denkt zich Hem als zegenende Liefde. God is en blijft echter: Liefde.*

†). Waartoe Hij te meer bewogen werd door het gevangen nemen van den Dooper.

nu gedaan hadden, vingen zij eene [zoo] groote menigte visschen, dat hun net [bijna] scheurde. Zij wenkten daarop hunne medgezellen, die in het schip waren, dat zij komen zouden, om te helpen; en toen deze gekomen waren vulden zij de beide schepen, zoo dat zij [bijna] zonken.

Simon Petrus nu, dit ziende, viel neder voor Jezus, zeggende: Heer! ga uit van mij, want ik ben een zondig mensch; want verbaazing had hem bevangen, gelijk ook allen, die met hem waren. En Jezus zeide tot Simon en Andreas; Vrees niet! Ik zal u van nu af visschers van *menschen* maken; volgt mij! En zij, terstond hunne netten verlatende, zijn Hem gevolgd.

En Jezus van daar een weinig voortgegaan zijnde, zag Jakobus en Joannes, [zonen van Zebedeus] die in het schip, hunne netten herstelden. Ook deze riep Hij, en zij, terstond hunnen vader en de huurlingen verlatende, zijn Hem gevolgd, naar *Kaper-naïm*.

Op den Sabbath nu, ging Jezus in de Synagoge en leerde. En de toehoorders verbaasden zich over zijne leer, want Hij sprak als magt-hebbende, en niet als de Schriftgeleerden. Ook was er in den Tempel een man met eenen onreinen Geest, ⁷¹⁾ die met luide stem riep: Ha! Jezus van Nazareth! wat hebt Gij met ons te

⁷¹⁾ Een man . . . Geest. Te dezer plaatse zal ik eene enkele aanmerking bijbrengen, omtrent de *bezetenen* door eenen kwaden geest, of door den duivel. Opvallend schijnt het mij, dat voornamelijk twee soorten van ziekten van de werking des dui-

doen? Zijt Gij gekomen om ons te verderven? Ik kenne U, wie Gij zijt, (namelijk) de Heilige Gods. En Jezus bestrafte hem, zeggende: Zwijg! en ga uit van hem. Daarop scheurde hem de onreine geest ginds en herwaarts, en verliet hem, hard schreeuwende. En alle werden verslagen, en spraken met elkanderen, zeggende: Wat is dit? Hoedanig moet de nieuwe leer zijn van Dezen, die ook de onreine geesten gebiedt, en van hen gehoorzaamd wordt, zoo dat zij weg gaan? En heinde en verre werd 's Heeren naam daardoor verbreid.

En terstond de Synagoge verlaten hebbende, kwamen zij in het huis van Simon en Andreas, met Jakobus en Joannes. De moeder nu van Simon's vrouw lag te bed, in eene zware koorts, en men verzocht Jezus om haar te helpen. En de Heer tot haar gaan-

vels worden afgeleid, nl. eene soort van vallende ziekte, en eene soort van razernij. Ik geloof dat er thans ook nog wel *bezetene* gevonden worden. ofschoon wij de ongesteldheid anders *noemen* en van *andere oorzaken* afleiden. Dit doet mij besluiten, dat de duivel evenmin *toen*, als nu op der menschen ligchaam of geest gewerkt hebbe, en dat de spreekwijs: *door den boozen bezeten*, uit een spraakgebruik van onkundige menschen ontleend is.

Zoo iemand hier tegen wierp, dat onze Heer *den geest bestrafte*, alsof dezelve een *persoon* geweest zoude zijn; — hij leze verder, en hij zal zien dat de Heer ook *de koorts bestrafte*, welke toch wel *geen* persoon kan geweest zijn.

Over het algemeen waren de toenmalige Israëlitien gewoon, om onheil (b. v. ziekten en rampen) uit onkunde, aan de werking van booze Geesten toe te schrijven.

Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het koninkrijk der Hemelen; *) maar wee u gij rijken! want gij hebt uwen troost weg. Zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen het aardrijk beërven. †)

Zalig zij, die nu hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden; wee u, die verzadigd zijt, want gij zult hongeren. Zalig zijn de barmhartigen, want hun zal barmhartigheid geschieden. Zalig zijn de reinen van harte, want zij zullen God zien. Zalig zijn de vreedzamen, want zij zullen kinderen Gods genaamd worden. Zalig gij, die nu treurt, want gij zult lagchen; — wee u, die nu lacht, want gij zult treuren en weenen. Zalig zij, die vervolgd worden om de gerechtigheid, want hunner is het koninkrijk der hemelen. Zalig gij, wanneer u de menschen haten, en afscheiden, en smaden, en uwen naam als kwaad verwerpen, en u beliegen en belasteren om des Zoons des menschen wille. Verblijdt u, en verheugt u, en springt op van vrolijkheid in dien tijd, want uw loon wordt dan groot in de hemelen; aldus hebben zij immers de [ware] Profeten ook vervolgd, die vóór u leefden. Maar wee u! wanneer alle menschen wel van u spreken, want

*) d. i. Gelukkig zij, die hun gebrek aan wijsheid en godzaligheid erkennen; want zij zullen christenen worden.

†) *Het aardrijk beërven.* Deze spreekwijze is uit Ps. 37: 11 ontleend, en geeft in het algemeen eene belofte op zaliger toekomst te kennen.

hunne vaders deden desgelijks over de *valsche Profeten*.⁸⁷⁾

Gij zijt het zout der aarde; indien nu het zout sijnakloos wordt, waarmede zal het gezouten worden? Het dient nergens meer toe, dan om buiten geworpen, en door de menschen vertreden te worden.

Gij zijt het licht der wereld; eene stad boven op eenen berg gelegen kan niet verborgen zijn. Ook steekt men geen licht aan, om het onder eene koorn-mate te zetten, maar op een' kandelaaër; dan schijnt het voor alle huisgenooten. Laat gijlieden alzoo uw licht schijnen voor de menschen, opdat zij uwe goede werken zien, en uwen Hemelschen Vader verheerlijken.

Meent niet, dat Ik gekomen ben om de wet of de Profeten krachteloos te maken; Neen! Ik ben veelmeer gekomen om dezelve te volmaken.⁸⁸⁾ Voorwaar toch! zeg Ik u: Hemel en

⁸⁷⁾. Deze woorden zijn in de eerste plaats aan de Apostelen gericht, doch kunnen zij ook nog tot leering zijn voor elken tegenwoordigen verkondiger des Evangelies. De predikers der *waarheid* hebben in deze wereld altijd verdriet van wege de menschen gehad; hetwelk de meeste brave Profeten, die den marteldood gestorven zijn, de Heer zelve, en de twaalf Apostelen zoo duidelijk bewijzen. Na dit leven zullen zij echter te schooner worden verheerlijkt, gelijk ons het voorbeeld, en de gezegden van onzen Heiland duidelijk verklaren. Moge die gedachte elken mijner broederen, die een redelijk en eenvoudig christendom, vrij van de Joodsche dwalingen, voorstelt, bemoedigen; en elken die om der menschen wille tot nog toe zweeg, met ijver de *waarheid* doen prediken!

⁸⁸⁾. Van nu af aan begint onze Heiland meer voor alle zijne toehoorders te spreken. Hij wederlegt

naarde kunnen voorbij gaan, maar van de wet zal geen tittel of jota voorbij gaan.⁸⁹⁾ Zoo wie dus één van deze minste geboden zal vernietigd hebben, en den menschen alzoo geleerd heeft, hij zal de minste worden in het koninkrijk der hemelen; maar zoo wie dezelve zal gedaan en geleerd hebben, die zal groot genaamd worden, in dat koninkrijk.⁹⁰⁾ Want ik zeg u; indien uwe gerechtigheid niet voortreffelijker is, dan die der Schriftgeleerden, en Pharisëen, dat gij in het koninkrijk der hemelen geenszins zult ingaan⁹¹⁾.

Gij hebt gehoord, dat door de ouden gezegd is: *Gij zult niet dooden, want zoo wie doodt, die is strafbaar door het geregt*; doch Ik zeg u: Zoo wie ten onrecht *toornig* is op zijnen evenmensch die zal strafbaar zijn door het geregt; en die tot hem zegt: Gij dwaans! die zal

en verbetert hier niet zoo zeer de *wet*, als wel de *verkeerde verklaringen* der wet, welke door dwalende leeraren gemaakt waren. Niet genoeg kunnen wij hier de goddelijke wijsheid van onzen Heiland bewonderen. Hij wil niet alleen de *daad* maar ook het *hart* goed hebben; Hij vraagt *geen gedeelte van den mensch*, maar *den geheelen mensch*. Hij stelt het *volkomene* tot het doel onzer pogingen, en juist daardoor zijn zijne woorden verbeterlijker, zoo dat men gerust kan zeggen: *Na Jezus, en boven Jezus kan geen Leerdaar zijn.*

⁸⁹⁾. Hier wordt de *zedewet*, de wet die door God verordend is, bedoeld; en deze is *onveranderlijk*.

⁹⁰⁾. Dit ziet vooral op de menigte van blinde leidlieden, welke in die dagen de menschen met onwaarheid en dwaling in het ongeluk bragten.

⁹¹⁾. D. w. z. dat gij geenszins het heil des Evangelies zult kunnen kennen, of genieten.

strafbaar zijn door den grooten raad; doch die zegt: Gij Godlooze! die zal strafbaar zijn door het helsche vuur. Zoo gij dan uwe gave op het altaar zult offeren, en u aldaar herinnert, dat uw broeder iets tegen u heeft; laat uwe gave bij het altaar, ga henen, verzoen u eerst met uwen broeder, en kom dan, en offer uwe gave.

Wees *schielijk* welgezind jegens uwe tegenpartij, terwijl gij nog met hem op weg zijt, opdat hij u niet misschien aan den regter overgeve, en de regter u den dienaar overlevere; en gij in de gevangenis geworpen wordt. Voorwaar! ik zeg u, gij zult dan geenszins bevrijd worden, ten zij gij den laatsten penning zult betaald hebben. ⁹²⁾

Gij hebt gehoord, dat door de *Ouden* gezegd is: *Gij zult geen overspel doen*; maar Ik zeg u: zoo wie eene vrouw aanziet, om haar te begeeren, die heeft reeds overspel in zijn hart met haar gedaan. Indien dus uw regter-oog u ergert, trekt het uit, en werpt het van u; want het is u beter dat een uwer leden verga, dan dat uw geheel ligchaam in de hel geworpen worde. En indien uwe regterhand u ergert, houdt haar af, en werpt haar van u, want het is u beter dat een uwer leden verga, dan dat uw ligchaam in de hel geworpen worde. ⁹³⁾

92). De algemeene les, welke hier gegeven wordt, is: *menschlievendheid of liefde is beter dan het in acht nemen der uiterlijke plegtigheden*. Ga eerst henen en verzoen u — dan offer uwe gave.

93). Onze Heiland berispt hier niet alleen de *daad* des overspels, maar ook de *begeerte* daartoe. En

Er is ook gezegd: *Zoo wie zijne vrouw verlaat, die geve haar eenen scheidbrief*; maar Ik zeg u: dat, zoo wie zijne vrouw verlaat, om eenige andere rede, dan om hoererij, die maakt dat zij overspel doet; en zoo wie de verlatene zal trouwen, die doet overspel. ⁹⁴⁾

Wederom hebt gij gehoord, dat door de *Ouden* gezegd is: *Gij zult den eed niet breken, maar gij zult den Heere uwen eed houden*; maar Ik zeg u: Zwerft nooit; noch bij den Hemel, omdat dezelve is de troon Gods; noch bij de aarde, omdat zij is de voetbank Zijner voeten; noch bij *Jerusalem*, omdat zij is de stad des grooten konings; noch bij uw hoofd, omdat gij geen haar van hetzelfde wit of zwart kunt maken. Laat uw ja, ja! en uw neen, neen! zijn, want wat daar boven is, dat is uit den boezen. ⁹⁵⁾

met regt; want voor God, den Alzienden, is de *wil*, die slechts door hinderpalen van buiten bedwongen wordt, even schuldig als de *daad*, die op den wil volgt. Indien wij dus de *bron* stoppen, dan houdt de *stroom* op te vloeijen.

94). Destoemalige wetten op dit stuk gaven aanleiding tot groote onheilen, waren zeer vernederend voor de vrouwen, en onbillijk. Om de geringste kleinigheid mogt de man zijne vrouw weggagen, zoo hij haar slechts eenen scheidbrief gaf, naar de wet. Deze eigendunkelijke dwingelandij der mannen over de vrouwen is van onzen Heer door dit gebod, geheel afgeschaft.

95). Mijs inziens, wordt de eed hier volstrekt verboden. Jezus wilde Christenen, ware vereerders van God vormen; en *zulke* menschen zijn immers opregt — zulke menschen spreken de waarheid, hebben nietnoodig te zweren. Evenwel is eene plegtige belofte, met de gedachte aan Gods tegenwoordigheid gedaan, iets anders als hetgeen hier verboden wordt.

overal waar Hij kwam, legde men de zieken op de markten, en Hij genas hen. Ook waren er sommigen, die baden, of zij slechts den zoom van zijn kleed mogten aanraken; en zoo velen als dit deden, werden gezond. ¹²¹⁾

3°. *Jezus komt te Kapernaüm werwaarts Hem de schare, welke Hij gespijsd had, volgde. Bij deze gelegenheid spreekt Hij tot dezelve over de spijs die niet vergaat, of: over het woord des eeuwigen levens. Ten gevolge van deze leerrede wordt de Heer van vele Zijner leerlingen verlaten; doch de twaalve blijven bij Hem.*

De schare nu (welke Jezus achtergelaten had) op den volgenden dag ziende, dat aldaar geen ander sloopken was, dan dat ééne daar zijne discipelen ingegaan waren, en [wetende] dat Jezus *niet* met zijne discipelen in hetzelfde gegaan was, zocht Hem. Toen zij echter zagen dat Hij aldaar niet meer was, noch iemand van

¹²¹⁾. Jammer dat ons zoo weinig van deze reis van Jezus door vlekken, steden en dorpen bewaard is gebleven! Door dit bericht worden wij wel opgeleid om Zijne goddelijke magt te bewonderen, doch hoe gaarne zouden wij ook de gesprekken lezen, welke Hij onder weg gehouden heeft, om ook door Zijne goddelijke wijsheid te worden verheugd.

Zijne discipelen, gingen zij ook in scheepkens, [want daar waren *andere* scheepkens van *Tiberias* gekomen, nabij de plaats waar zij het brood gegeten hadden, 't welk de Heer gezegend had,] en gingen naar *Kapernaüm* zoekende Jezus, die aldaar reeds was aangeland.

En als zij Hem gevonden hadden, zeiden zij tot Hem: Rabbi! wanneer zijt Gij hier gekomen? Jezus antwoordde hen: Voorwaar! voorwaar! ik zeg u: gij zoekt mij, niet omdat gij teekenen gezien hebt, maar omdat gij van de brooden gegeten hebt, en verzadigd zijt. Werkt niet [met alle inspanning en alleen] om de spijs die vergaat, maar om de spijs die blijft tot in het eeuwige leven, welke de Zoon des menschen alsdan geven zal; want Dezen heeft God met Vaderlijke liefde geheiligd, [om den weg tot het verwerven van die spijs, te leeren].

Zij zeiden daarop tot Hem: Wat zullen wij dan doen, opdat wij Gode welgevallig mogen handelen? Toen antwoordde Jezus: Dit is Gode welgevallig, dat gij gelooft in Hem, dien Hij gezonden heeft. Nu zeiden zij: wat teekenen doet Gij dan, opdat wij het mogen zien, en U gelooven? wat werkt gij? Onzo vaderen hebben Manna gegeten in de woestijn, zoo als geschreven is: Hij gaf hun het brood uit den hemel te eten (Exod. 16:4). Jezus zeide toen tot hen: Voorwaar! voorwaar, zeg ik u; Mozes heeft u niet gegeven het brood uit den hemel; maar Mijn Vader geeft u het ware brood uit den hemel: want het brood Gods is dat, hetwelk

uit den hemel nederdaalt, en der wereld het leven geeft. ¹²²⁾

Zij zeiden daarop tot Hem: Heer! geef ons altijd dat brood. En Jezus antwoordde: Ik ben het brood des levens. Die tot Mij komt,

122). Het groote doel van onzen Heiland met deze redenering, is: dat hij den Joden van het *zinnelijke* tot het *geestelijke* wil hebben opgeleid. Brood (manna, of welke anderspijs ook) voorzags slechts in *tijdelijke* behoefte, was ook van *aardschen* oorsprong; Jezus zorgde echter voor zuivere geestes behoeften, door *wijsheid* en *godzaligheid* te leeren, en ten toon te spreiden; en deze beide dingen zijn niet van aardsche, maar van *hemelsche* afkomst. In Hem te gelooven was hetzelfde als het brood des levens te smaken. De eerste uitdrukking is echter *eigenlijk*, terwijl de andere *figuurlijk* is. Dien ten gevolge blijkt, dat de sterke spreekwijzen, welke in deze redevoering van Jezus nog voorkomen b. v. *Ten zij gij het vleesch van den Zoon des menschen eet*, enz. *Mijn vleesch is waarlijk spijs*, enz. niets anders beteekenen, dan: *Ten zij gij hartelijk in Mij gelooft — Mijne leer en Mijnen wandel geheel met uwe ziel vereenigd aanneemt, en opvolgt* enz. Deze taal van onzen Heiland heeft veel zakelijke overeenkomst met hetgeen Hij aan Jakob's bron tot de Samaritaansche vrouw sprak (bladz. 60) over het *water des levens*. Hier noemt Hij zich: *brood, daar: water* — hier zegt Hij: dat Hij *gegeten*, — *daar*, dat Hij *gedronken* moest worden; — Zoo min dus als men uit het *water*, waarvan in het gesprek met de Samaritaansche vrouw melding gemaakt wordt, *Avondmaals-wijn* gemaakt heeft; — evenmin moest men hier aan *Avondmaals-brood* hebben gedacht. Hem te *eten* of te *drinken* is dan eenvoudig: Hem aan te nemen, te hooren, te volgen, te gelooven, te gehoorzamen.

zal geenszins hongeren, en die in Mij gelooft zal nimmer meer dorsten. Maar Ik heb tot u gesproken, en gij hebt Mij ook gezien, en gij gelooft niet. ¹²³⁾ Elk, dien Mij de Vader geeft, zal tot Mij komen, ¹²⁴⁾ en die tot Mij komt, dien zal Ik geenszins verwerpen; want Ik ben uit den hemel nedergedaald, niet opdat Ik *Mijnen* wil zoude doen, maar den wil des Genen, die Mij gezonden heeft. En dit is de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft; dat Ik niets verlieze van hetgeen Hij Mij gegeven heeft, maar hetzelfde opwekke ten laatsten dage.

De Joden nu murmureerden over Hem, omdat Hij gezegd had: *Ik ben het brood, dat uit*

¹²³⁾. d. w. z. »Maar hoewel Ik ook vroeger tot u moge gesproken hebben, en gij Mij ook reeds wonderen hebt zien verrigten — gij gelooft nogtans niet. Meent echter geenszins dat het Mij daarom geheel aan discipelen zal ontbreken! Neen: al wat Mij de Vader enz.

¹²⁴⁾. *Dien Mij de Vader geeft*, en iets lager: *ten zij hem de Vader trekke*, zijn figuurlijke spreekwijzen, die opgehelderd worden door de profetentaal (Jezaja XIV: 13). *En zij zullen alle van God geleerd zijn*. Naar den vader te luisteren, te hooren, of van den vader geleerd, getrokken of gegeven te worden, beteekent echter niets, dan: »door de vroegere openbaring Gods, welke zoo duidelijk van den Messias getuigde, op Denzelveu opmerkzaam gemaakt te worden, en Hem voor den waren Christus, van wien in de wet en de profeten geschreven was, aan te nemen.« Dit wordt door 's Heeren eigene taal bevestigd, als Hij zegt: *Niet dat iemand den Vader gezien hebbe; waardoor Hij alle zinnelijke en verkeerde denkbeelden wil voorkomen*

den hemel nedergedaald is. En zij zeiden: Is deze niet Jezus, de zoon van Joseph, wiens vader en moeder wij kennen? Hoe zegt hij dan: *Ik ben uit den hemel nedergedaald?*

Jezus sprak toen: Murmureert niet onder elkander! Niemand kan tot Mij komen, ten zij de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekke; en zulken zal Ik opwekken ten laatsten dage. Daar is geschreven in de Profeten: *En zij zullen alle van God geleerd zijn*. Een iegelijk, die naar den Vader luistert, en van Hem leert, die komt tot Mij. Niet dat iemand den Vader zoude gezien hebben. — Neen! alleen Hij, die van God [gezonden] is, heeft den Vader gezien. Voorwaar! voorwaar zeg Ik u: die in Mij gelooft, heeft het eeuwige leven. Ik ben het brood des levens. Uwe vaderen hebben *Manna* gegeten in de woestijn, en zijn gestorven. *Dit is* [echter] het levend brood, dat uit den hemel nedergedaald is. Zoo iemand van *dit* brood eet, die zal *eeuwig leven*. En het brood, dat Ik geven zal, is mijn *vleesch*, hetwelk Ik geven zal voor het leven der wereld. *)

Daarop streden de Joden weder onder elkanderen, zeggende: hoe kan Deze ons Zijn vleesch te eten geven? Toen sprak Jezus tot hen: voorwaar! voorwaar zeg Ik u; ten zij dat gij het vleesch van den Zoon des menschen eet, en Zijn bloed drinkt, zoo hebt gij geen leven in u zelveu. Die Mijn vleesch eet, en Mijn bloed drinkt,

*) Het is ontwijfelbaar zeker, dat onze Heiland hier aan zijnen dood denkt, die tot heil der menscheid zoude verstrekken.

heeft het eeuwige leven, en Ik zal hem opwekken ten laatsten dage; want Mijn vleesch is waarlijk spijs, en Mijn bloed is waarlijk drank. Die Mijn vleesch eet, en Mijn bloed drinkt, blijft in Mij, en Ik in hem. Gelijk Mij de levende Vader gezonden heeft, en Ik door den Vader leve, zoo zal door Mij leven, die Mij eet. ¹²⁵⁾

Deze dingen leerde Hij in de Synagogo te *Kapernaïm*. Vele dan van Zijne discipelen dit hoorende, zeiden: Deze rede is hard, wie kan dezelve aannemen? ¹²⁶⁾

125). Zie aanmerk. 122 bladz. 131, waar de beeldspraak: *Jezus te eten* in duidelijke bewoordingen is overgebracht. Door *Jezus te leven*, wil zeggen: door Hem in eenen zaligen toestand te worden geplaatst.

126). Deze redenering moet op de volgende wijze worden opgevat: De Joden verwachtten veel van den Messias, en Jezus die zich toch voor den Messias verklaart, belooft hun niets dan zijn *vleesch en bloed*. Dit beantwoordde geenszins aan hunne aardschgezinde hoop, en daarom *murmureerden* zij daarover. Nu zegt onze Heiland tot hen om hunne verkeerde denkbeelden nog meer weg te nemen: Ergert u dit reeds? Zijt gij met zoo weinig (*met mijn vleesch en bloed*) niet tevreden! wat zult gij dan denken, hoe zult gij dan gezind zijn, als Ik geheel van deze wereld verdwijne, als *Mijn persoon* u niet meer voor oogen zal zijn!

Deze redenering van Jezus, waarin Hij zoo weinig voedsel geeft aan de Joodsche verwachting, maar in tegendeel derzelve hoop geheel verijdelt, schijnt ook ten doel gehad te hebben, om den toeleg te verhinderen van velen, die op het punt stonden om Hem tot de koninklijke waardigheid

Jezus nu wetende bij zich zelve, dat Zijne discipelen daarover *murmureerden*, zeide tot hen: Ergert U dit? Als gij den Zoon des menschen dan eens zaagt opvaren [naar die plaats] van waar Hij gekomen is?

De geest is het, die levend maakt; het vleesch baat niets; en de woorden, die Ik tot u spreek zijn *geest en leven*.

Maar er zijn sommigen onder u, die *niet* gelooven; (want Jezus wist van den beginne, wie zij waren, die niet geloofden, en wie hij was, die Hem verraden zoude,) en daarom heb Ik u gezegd: *dat niemand tot Mij komen kan, ten zij het hem gegeven zij van Mijnen Vader.*

Van toen af gingen velen Zijner discipelen terug, en wandelden niet meer met Hem. Daarop sprak Jezus tot de twaalve: wilt gijlieden ook niet weggaan? Simon Petrus dan antwoordde Hem: Heer! tot wien zouden wij gaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens; en *wij* hebben geloofd en erkend dat Gij zijt

te verheffen. Joh. 6: 15. Zulke volgelingen verlangde Jezus niet, en daarom spreekt Hij zoo *sterk en hard*, dat zij er misnoegd om werden, en Hem verlieten, als niet bij hem denkende te vinden, wat zij toch wel van den Messias meenden te moeten hopen. *Hecht daarom niet* (zoo besluit Jezus Zijne woorden) *aan mijne persoonlijke tegenwoordigheid, want al ware het, dat gij Mij niet meer op aarde zaagt verkeerren, Mijn geest (de woorden, die Ik tot u spreek) blijft bij u, en de geest (de woorden, die uit den geest voortvloeijen) maakt levend, terwijl het vleesch (het ligchaam op zich zelve beschouwd) geen nut aanbrengt.*

de Christus, de Zoon des levenden Gods. En Jezus zeide tot hen [ullen]: heb ik u niet twaalve uitverkoren? en één uit u is een duivel.¹²⁷⁾ [Hiermede bedoelde Hij Judas, den zoon van Simon Iscarioth; want deze zoude Hem verraden, en hij was uit het getal der twaalve.]

4°. *Onze Heiland en Zijne discipelen doen op Sabbath iets, dat in het oog der Joden verboden was. Zij worden hierover berispt door de Phariseen, tegen welke de Heer zich echter wederom zóo verdedigt, dat Zijne vijanden tot zwijgen gebragt worden. Daarna vertrekt Hij van die plaats.*

En het geschiedde op den tweeden eersten

¹²⁷⁾ Dit kan ook vertaald worden: *is een tegenstander, een vijand van ons.* De Joden van dien tijd schijnen geene zoo afschuwelijke en verschrikkelijke beteekenis aan het woord *duivel* en *satan* te hebben gehecht, als wij thans doen. Anders toch zoude Jezus niet tot Petrus gezegd hebben: *Ga achter mij, satan!* Dit woord van onzen Heiland schijnt een wenk van waarschuwing voor allen geweest te zijn, want toen zal Judas zekerlijk nog wel niet gedacht hebben, dat hij zijnen Meester zoude verraden. Er waren echter nog meer aardschgezinden onder de twaalve, en ook sommigen, die nog niet vast genoeg in Hem geloofden, of op Hem vertrouwden. Allen mogten dus wel vermaand worden, en de vermaning ter harte nemen; hoezeer Jezus daarom in 't bijzonder aan Judas kan *gedacht* hebben, zoo als er de Evangelist ook bijvoegt.